

De voormoeders van Jezus

Ledevaartkerk Chaam, Kerstochtend, 25 december 2019

Ds. Sara Dondorp

Eerste schriftlezing: Jesaja 11: 1-10

Tweede schriftlezing: Matteüs 1:18-25

Overdenking

Gemeente van Jezus Christus,

Er bestaat een oud Joods verhaal over de geboorte van Mozes. Het volk leeft in Egypte in slavernij, hopen op redding. Maar voor de bevrijding komt, moet het eerst nog veel erger worden. De farao, de keizer van Egypte, draagt de vroedvrouwen op: als er een jongetje wordt geboren, moet hij gedood worden. Zo staat er geschreven aan het begin van het boek Exodus. Maar in de Joodse verhaaltraditie wordt nog meer verteld. Amram, een rechtvaardige uit de stam Levi, zendt zijn vrouw weg. Vanwege het gebod van de Farao wil hij geen kinderen meer krijgen. Maar zijn dochter Mirjam – Maria in het Grieks – krijgt een droom. Daarin krijgt ze de opdracht haar ouders te vertellen dat ze een zoon zullen krijgen, die in het water geworpen zal worden. God zal door hem tekenen doen en hij zal het volk redden. Jochebed, de vrouw van Amram is 130 jaar oud, en toch wordt zij zwanger zodra Amram haar weer terugneemt.¹ Net als bij Abraham en Sara was dat menselijkerwijs onmogelijk. Maar bij God is niets onmogelijk. Dat motief komt in de verhalen telkens weer terug. Bij Abraham en Sara, bij Jacob en Rachel, bij Zacharias en Elizabeth...

Geboorteverhalen zijn in de bijbel altijd bijzonder. In zijn stamboom verwijst Matteüs naar enkele daarvan. Behalve de vele voorvaderen, noemt hij vier voormoeders. Tamar, schoondochter van Juda en schoon-kleindochter van Jacob. Twee maal was ze weduwe geworden. Toch vond ze een uitweg om moeder te worden. U kunt het nalezen in Genesis 38. Haar zoon Peres was één van de voorouders van Boaz. De Boaz die trouwt met Ruth, de overgrootmoeder van David. Ook de moeder van Boaz komt in Matteüs' stamboom voor. Zij is Rachab, die in Jericho de spionnen onderdak gaf. Een vrouw uit een vijandig volk en bovendien van lichte zeden. Ook zij is een voormoeder in de stamboom van Jezus. Ruth wordt ook in de stamboom genoemd. Haar verhaal begint net zo uitzichtloos als dat van Tamar. Buitenlandse vrouw, weduwe, arm, zonder perspectief. Aan het einde van haar verhaal is dat radicaal veranderd. Tenslotte wordt ook Bathseba genoemd. De buurvrouw van koning David. Een verhaal van overspel. Nota bene! De grote koning David wordt verliefd en ruimt de echtgenoot uit de weg. Bepaald geen voorbeeld van deugdzaamheid. Toch staat ook dit verhaal in de lijst met generaties.

Zo bereidt Matteus zijn geboorteverhaal voor. De vredevorst die 'God met ons' heet wordt geboren uit een lange rij van bovenmenselijke en al te menselijke geboortes. Als een nieuwe Mozes wordt dit kind geboren. Net als Amram had Jozef afstand genomen van zijn vrouw Maria. En net als Mirjam had hij geloof gehecht aan een droom. Allebei hadden ze gedroomd over een kind dat redding brengt. Een kind dat een godgegeven belofte met zich meedraagt. Menselijkerwijs gesproken kan dit kind niet geboren worden. Zoals ook Mozes er niet was geweest, als het aan de Farao had gelegen. Maar bij God is niets onmogelijk.

¹ Zie: Karel Deurloo, *Onze lieve vrouwe baart een zoon*, Kampen, 2006, 115-116.

Het is Gods Geest die bij deze geboorte betrokken is. God, die de afgehakte tronk van het huis van David opnieuw tot leven kan brengen. De Geest van God, de Geest van wijsheid en kracht heeft deze geboorte in gang gezet. Zo maakt Matteus duidelijk wie dit kind is: een mens die, net als Mozes, voor redding en bevrijding staat. Een koning uit het geslacht van David. Een kleinkind van Tamar, Rachab, Ruth en Bathseba.

Maar hoe zit het dan met die stamboom van Matteus? Die eindigt bij Jozef. En Jozef lijkt nu juist niet de vader te zijn. Als modern mens denk ik dan: natuurlijk was Jozef wel de vader. Net zoals Abraham de vader was van Izaäk en Amram van Mozes. Jozef was de vader, maar Gods Geest heeft er ook iets mee te maken, zoals eerder bij Izaäk, bij Mozes en bij al die anderen. Dit kind heeft extra inspiratie meegekregen, een bijzondere vonk. De Portugese schrijver José Saramago heeft dat mooi beschreven. Als overtuigd atheïst heeft hij toch een evangelie geschreven. 'Het evangelie volgens Jezus Christus'. Een roman over het leven van Jezus. Daarin lezen we hoe de vrome timmerman Jozef 's nachts wakker wordt. Hij heeft een haan gehoord, denkt dat het al ochtend is, zegt de zegenspreuk die bij het opstaan hoort en gaat naar buiten. Daar krijgt hij een soort religieuze, mystieke ervaring. Hij wordt overweldigd door de aanblik van witte wolken die zich aftekenen tegen de nachtelijke hemel. En een volgend moment is alles om hem heen stil en voelt hij diepe – bijna bovennatuurlijke – rust. Vervuld van een soort innerlijke wijsheid gaat hij weer naar binnen. Daar ziet hij dat zijn vrouw Maria ook wakker is, ze ligt nog in bed. Hij kruipt bij haar en ze bedrijven de liefde. Zo begint het.²

Bij Saramago is het Jozef die vervuld is van de Heilige Geest. Of in elk geval van iets dat zich aan hem als heilig en bovenaards voordoet. Bij Matteus is het Maria die vervuld is door de Heilige Geest. Maar de eigenlijke hoofdpersoon naast Jezus is in zijn evangelie Jozef. Maria wordt bijna terloops genoemd. Bij haar wordt Jezus verwekt. Maar verder komt ze in het evangelie nauwelijks nog voor. Het is Jozef die een droom krijgt, het is Jozef die Jezus zijn naam geeft. Zelfs als hij niet de vader zou kunnen zijn, toch gedraagt hij zich als vader. Ongetwijfeld is ook Jozef aangeraakt door de Heilige Geest.

Ik vind het fascinerend hoe een atheïst als Saramago zo zijn best doet om aan het geboorteverhaal iets bovenmenselijks mee te geven. Hoe graag men in Jezus een mens onder mensen wil zien, zijn betekenis gaat gewone mensen ver te boven. Hij werd geboren als klein en kwetsbaar kind, net als wij allemaal. Wat kan een zo'n klein en teer kindje in de wereld betekenen? Hoe kan een baby in een biezen mandje tegen de grote Farao op? Hoe kan een pasgeboren timmermanszoon Vredevorst genoemd worden? Bij God is niets onmogelijk. Of anders gezegd: bij God wordt de bestaande orde omgedraaid. De kleine Mozes groeide op tot een leider tegen wil en dank. Een leider die gesteund wordt door de God 'ik zal er zijn'. De God die geen naam wil hebben, maar heet dat die met mensen meegaat. Een God die het volk bevrijdt, onder leiding van Mozes.

Uit dat volk wordt nu een koning geboren, in de lijn van koning David. Een koning die de zoon is van een eenvoudige timmerman. Dat moet dus wel een heel ander soort koning zijn dan de farao of Herodes. Een ander soort heerser dan Trump of Poetin, of noem de potentaten van deze wereld maar op... Niet een koning van pracht en praal, niet van macht om de macht. Maar eentje die de bestaande orde binnenstebuiten keert. Eentje die als eenvoudig mens geboren wordt, die eenvoudig zal leven. Die mensen tot elkaar zal brengen, die vrede en harmonie uit zal dragen. Nee, het zal hem niet lukken om een wolf en een lam samen te laten slapen. Maar wel om zowel met hoeren als met vrome

² José Saramago, *Het evangelie volgens Jezus Christus*, Meulenhof, 1993, p. 18-24.

farizeeën aan tafel te gaan. Iedere zondaar verdient bij hem een nieuwe kans. Hij is tenslotte de kleinzoon van Rachab en van David en Bathseba. En het zal hem wel lukken om zowel Joden te genezen als de zoon van een Romeinse hoofdman en de dochter van de Syrophoenisische vrouw. Hij is tenslotte een kleinzoon van 'buitenlandse' Tamar en Ruth. Hij zal een koning zijn die koningen een spiegel voorhoudt, die zal vechten zonder wapens, maar vóór de rechtelozen. Die de rechtvaardige weg zal gaan tot het bittere einde. En die generaties weldoeners en wereldverbeteraars zal inspireren. Vrijwilligers in voedselbanken, mantelzorgers, diakenen, vluchtelingenwerkers, noem maar op.... Ze zullen zich niet allemaal volgelingen van het kerstkind noemen, maar hij is het wel die naar de onderkant van de macht is gaan kijken. Die de bestaande orde ondersteboven heeft gekeerd, die juist naar onaanzienlijken, kleinen, kwetsbaren omkeek.

Met dat kleine sprietje uit de stronk van Isai is de hoop geboren. De hoop dat vrede en rechtvaardigheid in deze wereld mogelijk zijn, als we maar kijken met zijn ogen. Als we durven zien wat er voor goeds om ons heen gebeurt, tegen alle verdrukking, geweld en onrecht in. Het is er allemaal nog steeds, alle ellende en onheil, maar er zijn altijd ook lichtpuntjes. Vonkjes van licht en hoop die gevoed worden door de belofte. Door de belofte van dat kleine en kwetsbare kind, die uit zou groeien tot wijsheidsleraar en geneesheer en die de naam draagt God met ons! Dat is de boodschap van zijn leven: God is met ons!
Amen.